

Kitap Tanıtımı

A. Süheyl Ünver Atölyesi Yorumuyla Türk Kültür ve Sanatında Hayat Ağacı¹

Evre BAŞAR²

Kaynağını derin köklerimizden alan hayat ağacı geleneğimize yansımış, atasözlerimizden destan ve efsanelere kadar geniş bir alana da yayılmıştır. Dr. Müjgan Üçer'in titiz anlatımı, A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi sanatkarlarının yorumları ve diğer zengin görsel malzemeleri ile hayat ağacı bu kitapla meyvesini vermiş bulunuyor.

Bu çalışmada hem eserlerde hem de halk kültürünün sözlü geleneğine yansımış önemli bir sembol olarak çeşitli örneklerde hayat ağacının nasıl yer aldığı bulabileceksiniz. Ayrıca kıymetli bir bilim insanı ve sanatçı A. Süheyl ÜNVER'in atölyesinde yetişen sanatçılarca hazırlanmış çeşitli hayat ağacı yorumları da yer alıyor.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yayınlarından olan *Türk Kültür ve Sanatında Hayat Ağacı* kitabı asıl mesleği eczacılık olan fakat halk kültürüne ve kültür tarihi konularına eğilerek bu alanda pek çok yayına imza atmış halk bilimci Dr. Müjgan Üçer'e ait. İlk baskısı 2019 tarihinde yapılan 127 sayfalık kitap, kültürümüzde oldukça geniş yer tutan hayat ağacı motifi üzerine yazılmıştır. Kitap, İçindekiler, Önsöz'den sonra dört bölüm, Sonuç, A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesinin Yorumuyla Hayat Ağacı Yorumları, Sözlük ve Dizin'den oluşuyor.

Birinci bölümde, Giriş'in hemen ardından efsanelerde, çeşitli kültürlerde ve inançlarda hayat ağacının nasıl yer aldığına ve sembolik anlamları üzerine kısa örneklerle değiniliyor.

İkinci bölümde, Anadolu Selçuklularından kalan çeşitli yapılarda ve mezar taşlarında görülen hayat ağacı motifi fotoğrafları ve çizimleri ile birlikte veriliyor. Söz konusu örneklerin sembolizmi açısından da hayat ağacı motifi değerlendiriliyor.

¹ Üçer, Müjgan (2019). *Türk Kültür ve Sanatında Hayat Ağacı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. DOI: 10.32704/erdem.577414

² Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Yüksek Kurum Uzmanı

Üçüncü bölümde, Osmanlı döneminden günümüze kadar taş, mermer, ahşap üzerinde, madenî eşyalarda, hat sanatında, kitaplarda, ciltlerde, diğer ahşap ve maden işlerinde, halı, seccade, kilim, kumaşlar, işleme ve baskılar, keçe ve örmeleri içine alan zengin bir tekstil alanında yer almış örnekleri ile hayat ağacı motiflerine yer veriliyor.

Dördüncü bölümde, hayat ağacının sözlü kültürde ve geleneklerde yer alan örneklerine yer verilmiştir.

Son bölümde, A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesinin Yorumuyla Hayat Ağacı Yorumları, Sözlük ve Dizin kısımları bulunuyor.

Yazar Ön Söz kısmında kitabının ana konusu hayat ağacı ile ilgili şu bilgileri veriyor:

“Ağaç, tarihin eski çağlarından beri inanç sistemlerinde yer almış ve hemen her kültürde ağaçla ilgili kültürler oluşmuştur. Eski inançların hatırası ağaç ve özellikle hayat ağacı bütün kültürlerde yaradılışın kaynağı olarak kabul görmüştür. Türk kültüründe ağaç kültürünün özünü, hayat ağacı oluşturmaktadır.”

Kitabın bölümleri itibariyle analizini yaparsak birinci bölümde, hayat ağacı motifinin çeşitli kültürlerdeki yansımalarına değinerek; bütün kültürlerde yaradılışın kaynağı olarak kabul görüldüğü, Türk kültüründe ağaç kültürünün özünü hayat ağacının oluşturduğu, evrenin direği, barışın, bereketin, bilimin, hikmetin, kudretin ve sonsuzluğun sembolü olarak kozmik ağaç, dünya ağacı gibi soyut anlamlar yüklenmiş olan hayat ağacının, devletin koruyucu gücünü sembolize etmesi sebebiyle devlet ağacı olarak da nitelendirildiği; kutsal ağaç, altın ağaç, bilgi ağacı ve cennet ağacı gibi adlar da aldığı belirtiliyor. Ayrıca tüm kültürlerde farklı sembolik anlamları ve gösterim biçimleri ile hayat ağacının Türk kültüründeki önemini şu satırlarla vurguluyor:

“Türk kültür tarihinde önemli yeri olan hayat ağacı, ana teması değişmeden, çağlar boyu süregelmiştir. Eski inancın hatırası olarak ağaç ve hayat ağacı bütün kültürlerde yaradılışın kaynağı olarak kabul görmüştür. Türk kültüründe ağaç kültürünün özünü hayat ağacı oluşturmaktadır.”

Anadolu’da büyük bir yapı organizasyonu ile başlayan Selçuklu dönemi boyunca mimari süslemede zengin örneklerle yer verilen ikinci bölümde, dinî ve sivil mimarî eserlerin bezemelerinde hayat ağacı motifinin çok sık kullanıldığına dikkat çekilmiştir. Bu motifin ana teması değişmeden, Anadolu Selçuklu Devleti’nde, Beyliklerde, Konya, Sivas, Divriği, Kayseri ve Erzu-

rum'daki mimarî eserlerin taş bezemelerinde kullanılmış ve günümüze gelmiş eserlerden örnekler yer almıştır. Verilen örneklerde fotoğrafların yanı sıra A. Süheyl Ünver atölyesi sanatçılarından Filiz Bengi, Asuman Güldağ, Gülbün Maser'a'nın yorumları da bulunmaktadır.

Kitabın üçüncü bölümünde, günümüze çeşitli alanlardan geniş bir miras bırakan Osmanlı döneminde ise bir önceki bölümde farklı olarak verilen örneklerde yazar mimariye odaklanmaksızın farklı malzemeler üzerinden nispeten kısıtlı örnekler yer vermiştir. Burada mimarideki örneklerin bir kısmının isimlerini zikretmekle yetinmiştir. Yine bir önceki bölümden farklı olarak hat, tezhip, kumaş, halı, ahşap ve maden işleri olarak başlıklara ayırmış ve Osmanlı dönemine özgü kısıtlı sayıda örneğe yer vermiştir.

Dördüncü bölümde, yazarın da üzerine eğildiği asıl çalışma alanı olan halk bilimi penceresinden hayat ağacı motifinin efsanelerde, geleneklerde, sözlü kültürde nasıl yer aldığına dair örnekler sunuluyor. Burada "Kütük Atma/Dökme", "Düğün ve Şenlikler Nahıl" gelenekler açıklanmaktadır. Kitabın devamında çeşitli şehirlerde hayat ağacı ile bağlantılı geleneklere yer verilmektedir.

Sonuç bölümünde yazar çalışmasının bir değerlendirmesini yaparak; Hayat ağacı motifini maddî ve manevî boyutuyla ele alan bu araştırmanın, hem "somut hem de somut olmayan kültürel miras" zenginliğimizi anlama ve yaşatma konusunda bir katkı sağlarsa, amacına ulaşmış olacağını söylüyor.

Eserin son bölümünde, A. Süheyl Ünver Sanat Atölyesi sanatçılarının 17 adet yorumuna yer verilmektedir. Ardından iki sayfalık bir sözlük, kaynakça ve dizin bölümü ile bitiyor.

Kültürel mirasımızın belgelenmesine katkılarından dolayı Dr. Müjgan ÜÇER'e teşekkür ediyoruz. Sayın Hocamızın bu alandaki mesaisinin devamı ve bu türdeki başarılı çalışmaların artması en büyük dileğimizdir.

